

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ยางพาราเป็นหนึ่งในพืชเศรษฐกิจที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศไทยมานานนับร้อยปี และมีบทบาทอย่างยิ่งต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมไม้ของไทย ในด้านการเป็นแหล่งวัตถุดิบที่มีศักยภาพและให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจเป็นมูลค่าสูง โดยเฉพาะในปี พ.ศ.2544 ยางพาราสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจสูงถึง 162,955 ล้านบาท ประกอบด้วย มูลค่าการส่งออกในรูปวัตถุดิบ 58,703 ล้านบาท มูลค่าผลิตภัณฑ์ไม้ยาง 55,757 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี 2543 ร้อยละ 35.4 คาดว่าในอนาคตปริมาณความต้องการด้านผลิตภัณฑ์ไม้จะยังคงสูงขึ้น (ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้, 2545: 128) จากภาพรวมเศรษฐกิจและการเงินจังหวัดสงขลาภาคการเกษตรประจำปี 2545 พบว่าพื้นที่ให้ผลผลิตยางพาราปีนี้มีจำนวน 1,481,293 ไร่ ลดลงจากพื้นที่ 1,496,466 ไร่ เมื่อปีก่อนร้อยละ 1.0 ส่วนพื้นที่ปลูกแทนและพื้นที่ฟื้นการสงเคราะห์ในปี 2545 มีทั้งสิ้น 1,161,400 ไร่ และจำนวน 1,041,100 ไร่ เทียบกับพื้นที่ 1,146,900 ไร่ และ 1,007,900 ไร่ เมื่อก่อนเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.3 และร้อยละ 3.3 ตามลำดับ และในปี 2545 ปริมาณการส่งออกไม้ยางพาราแปรรูป จำนวน 413,324.90 เมตริกตัน เพิ่มขึ้น 65.2 เนื่องจากส่งไปประเทศจีนและฮ่องกงได้มากขึ้น (ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้, 2545: 128)

สำหรับปริมาณความต้องการไม้ยางพาราแปรรูปจะมีอัตราการเจริญเติบโตประมาณร้อยละ 2 ต่อปี ดังนั้น ในปี 2550 จะมีปริมาณความต้องการไม้ยางพารา 1.78 ล้านลูกบาศก์เมตร อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าในการโค่นต้นยางในสวนยางที่มีปริมาณ 2.3 แสนไร่ต่อปี สามารถให้เนื้อไม้ได้ประมาณ 5 ล้านลูกบาศก์เมตร แต่เนื้อไม้ที่ได้มีอัตราการแปรรูปได้ค่อนข้างต่ำเพียงร้อยละ 33 ทำให้ปี 2544 มีปริมาณกำลังการผลิตไม้ยางพาราเพียง 1.12 ล้านลูกบาศก์เมตร ดังนั้น อาจมีผลทำให้เกิดการขาดแคลนวัตถุดิบไม้ยางพาราในอนาคตได้ (สมาคมธุรกิจไม้ยางพาราไทย, 2546 :53)

ไม้ยางพาราเป็นผลพลอยได้จากการผลิตยางธรรมชาติ กล่าวคือ เมื่อดันยางอายุได้ประมาณ 5-6 ปี ชาวสวนจะกรีดยางมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ยางประเภทต่าง ๆ หลังจากที่ยางจนต้นยางมีอายุประมาณ 25-30 ปีแล้ว ปริมาณน้ำยางจะลดลงจนไม่คุ้มที่จะกรีดยางต่อไปอีก ก็จะตัดโค่นเพื่อปลูกใหม่ทดแทน ในอดีตหลังจากตัดโค่นต้นยางแล้วไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์ใด ๆ นอกเหนือจากการทำเป็นเชื้อเพลิงเผาถ่าน ในการแปรรูปก็มีการนำไปแปรรูปเพื่อประกอบเป็นลังเพื่อบรรจุปลาเท่านั้น

ไม่สามารถนำไปผลิตเป็นผลิตภัณฑ์อื่นที่สามารถเพิ่มมูลค่าได้ เนื่องจากไม้ยางพารามีแข็งมากง่ายต่อการทำลายของแมลงต่าง ๆ และยังมีไม้ชนิดอื่นเพียงพอต่อความต้องการ ทั้งนี้เพราะหลังจากที่รัฐบาลได้ออกพระราชกำหนดปิดป่าสัมปทานทั่วประเทศ เมื่อวันที่ 15 มกราคม 2532 ส่งผลให้เกิดการขาดแคลนวัตถุดิบ ไม้เนื้อแข็ง ผู้ผลิตจึงหันมาปรับปรุงคุณภาพของไม้ยางพาราจนสามารถใช้แทนไม้เนื้อแข็งได้เป็นอย่างดี (พานิช อุทัยรังษี, 2544 : 10)

ปัจจุบันไม้ยางพาราได้รับความนิยมในการนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ไม้ยางพารา โดยส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 70 ส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ และสามารถทำรายได้เข้าประเทศปีละหลายพันล้านบาท ตลาดเฟอร์นิเจอร์ไม้ยางพารามีทั้งในประเทศและต่างประเทศ แต่ในประเทศยังไม่เป็นที่นิยมมากนักเมื่อเทียบกับผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์จากไม้อื่น ๆ เนื่องจากความนิยมใช้ผลิตภัณฑ์ไม้เนื้อแข็งในประเทศยังมีมากกว่า ดังนั้น ตลาดต่างประเทศ เช่น ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา ยุโรป จึงมีความสำคัญ ตลาดญี่ปุ่นและอเมริกาเป็นตลาดหลักอันดับ 1 และ 2 ของเฟอร์นิเจอร์ไม้ยางพาราของไทย (พานิช อุทัยรังษี, 2544 : 11)

อุตสาหกรรมไม้ยางพารา เป็นอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับคนหลายแสนคน มูลค่าของผลผลิตทั้งระบบ ประมาณ 7 หมื่นล้านบาท อุตสาหกรรมนี้ประกอบด้วยกลุ่มที่เกี่ยวข้อง 3 กลุ่ม คือ กลุ่มเกษตรกร (อุตสาหกรรมต้นน้ำ) กลุ่มธุรกิจไม้ยางพาราแปรรูป (อุตสาหกรรมกลางน้ำ) และกลุ่มเฟอร์นิเจอร์และเครื่องเรือนไม้ยางพารา (อุตสาหกรรมปลายน้ำ) ทั้งสามกลุ่มมีความสัมพันธ์ในลักษณะของกลุ่มเกษตรกรขายไม้ยางพาราให้กับกลุ่มธุรกิจไม้ยางพาราแปรรูปและกลุ่มธุรกิจไม้ยางพาราแปรรูปขายวัตถุดิบให้กับกลุ่มเฟอร์นิเจอร์ ส่วนกลุ่มเฟอร์นิเจอร์ จะขายสินค้าส่วนใหญ่ไปยังตลาดต่างประเทศ ประมาณการว่าร้อยละ 80 ของเฟอร์นิเจอร์และเครื่องเรือนไม้ยางพาราถูกส่งออก ในขณะที่เดียวกัน ไม้ยางพาราแปรรูปส่วนที่เหลือก็จะถูกส่งออกไปขายต่างประเทศเช่นเดียวกัน เช่น จีน ญี่ปุ่น ไต้หวันฮ่องกง และเกาหลีใต้ เป็นต้น (สมาคมธุรกิจไม้ยางพาราไทย, 2546 : 54)

ในช่วงปี 2542-2545 มีการโค่นต้นยางปีละประมาณ 200,000 ไร่ ประมาณการว่าปีหนึ่ง ๆ สามารถผลิตไม้ยางพาราแปรรูปได้ 1.6 ล้านลูกบาศก์เมตร ไม้อัด (Veneer) 0.2 ล้านลูกบาศก์เมตร ไม้แผ่นปาร์ติเกิ้ล 1.93 ล้านลูกบาศก์เมตร ไม้แผ่นเอ็มดีเอฟ 2.07 ล้านลูกบาศก์เมตร ส่วนที่เหลือนำไปใช้ทำวัสดุก่อสร้าง เสาถ้ำน พะเหืด และใช้เป็นเชื้อเพลิงในโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ (เฉพาะโรงรมยางรวมทั้งประเทศใช้ปีละประมาณ 0.15 ล้านลูกบาศก์เมตร) (สมาคมธุรกิจไม้ยางพาราไทย, 2547: 5)

อุตสาหกรรมไม้ยางพาราแปรรูป การอัดน้ำยา และการอบไม้ ยังคงมีการขยายตัวอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องก่อให้เกิดการลงทุนในอุตสาหกรรมนี้มูลค่าหลายพันล้านบาทและมีการแข่งขันกันมากขึ้นและมีแนวโน้มในการใช้ประโยชน์จากไม้ยางพาราให้เกิดมูลค่าเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยไม้ยางพารา

แปรรูปที่ผลิตได้ในแต่ละปีจะถูกนำไปผลิตเป็นเฟอร์นิเจอร์ ชิ้นส่วนเฟอร์นิเจอร์ วัสดุก่อสร้าง ของเล่นเด็ก ของใช้ในครัวเรือน กรอบรูปไม้ แผงไม้รองยาง ลังใส่ผลไม้ ประมาณการว่าร้อยละ 80 ของเฟอร์นิเจอร์ไม้ยางพาราถูกส่งออกไปขายยังต่างประเทศ ส่วนที่เหลือร้อยละ 20 ขายในตลาดภายในประเทศ ในส่วนของไม้ยางพาราแปรรูปที่เหลือจากการทำเฟอร์นิเจอร์และเครื่องเรือนถูกส่งไปขายต่างประเทศเช่นกัน มูลค่าประมาณ 4,000 ล้านบาทปี (สมาคมธุรกิจไม้ยางพาราไทย, 2547: 5) ซึ่งปัจจุบันกลุ่มผู้ประกอบการอุตสาหกรรมไม้ยางพาราแปรรูปมีการขยายตัวมากขึ้นเพื่อรองรับการตลาดผลิตภัณฑ์ไม้ยางพาราในรูปแบบต่างๆ เช่น เครื่องเรือน ของเล่น กรอบรูป หรืออื่น ๆ ซึ่งอุตสาหกรรมไม้ยางพาราแปรรูปถือเป็นอุตสาหกรรมต้นน้ำที่เป็นตัวจักรสำคัญในการสนับสนุนอุตสาหกรรมด้านอื่น ๆ ของไม้ยางพารา แต่อย่างไรก็ตามปัจจุบันศักยภาพการผลิตไม้แปรรูปในจังหวัดสงขลาจากข้อมูลการส่งออกพบว่าไม้แปรรูปมีการส่งออกขายแดนมาเลเซียอยู่ในอันดับ 5 ของสินค้าที่มูลค่าการส่งออกสูง (สำนักงานการค้าต่างประเทศ เขต 2 (หาดใหญ่), 2547: 15) ดังนั้น ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมไม้ยางพาราจำเป็นต้องมีการพัฒนาศักยภาพและควบคุมด้านต้นทุนของการผลิตอย่างจริงจังอันเนื่องมาจากภาวะราคายางสูงส่งผลให้วัตถุดิบไม้ยางพาราที่อ่อนสูงตามไปด้วย

สืบเนื่องจากคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 28 เมษายน 2546 และวันที่ 6 พฤษภาคม 2546 เห็นชอบกำหนดให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด (ยกเว้นกรุงเทพมหานคร) เป็นผู้บริหารสูงสุดของจังหวัด และใช้การบริหารงานแบบบูรณาการเพื่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของประชากรในจังหวัด ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2546 เป็นต้นไป จังหวัดสงขลาจึงได้จัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดมีการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดสงขลาแบบบูรณาการขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับคำขวัญประจำจังหวัด “ศูนย์กลางยางพาราโลก เมืองท่าสองทะเล เมืองธุรกิจการค้า การท่องเที่ยวและการศึกษาของภาคใต้”

ประเด็นยุทธศาสตร์ของจังหวัดสงขลาที่สำคัญ คือ การเป็นศูนย์กลางยางพาราของโลก โดยมีเป้าประสงค์เพื่อการพัฒนาการผลิตยางพาราที่ก้าวล้ำนำหน้า ทั้งในระดับเกษตรกร และระดับอุตสาหกรรมยางดิบ อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ยางและอุตสาหกรรมไม้ยาง รวมทั้งทำให้เกิดผลผลิตผลิตภัณฑ์ยางที่ได้มาตรฐานสากลอย่างหลากหลายจากทุกระดับของสังคม โดยผลรับการพัฒนา คือ การยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางพารา ให้สูงขึ้นอย่างเด่นชัด

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น กอปรกับปัจจุบันราคาน้ำยางเพิ่มขึ้นและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ส่งผลกระทบต่อโรงงานอุตสาหกรรมไม้ยางพาราในด้านการผลิตเนื่องจากการขาดแคลนวัตถุดิบ และราคาวัตถุดิบสูงขึ้น ทำให้โรงงานอุตสาหกรรมไม้แปรรูปหลายโรงงานต้องหยุดกิจการไปเนื่องจากไม่สามารถรับกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้ ซึ่งท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ และการค้าในเวทีโลกนับวันจะยิ่งมีความรุนแรงมากขึ้นเรื่อย จึงมีความจำเป็นต้องมีการศึกษาถึงขีดความสามารถ

ในการผลิตของอุตสาหกรรมไม้ยางพาราเพื่อการพัฒนาและปรับปรุงอุตสาหกรรมไม้ยางพาราทั้งระบบให้สามารถเคลื่อนไปข้างหน้าเพื่อรองรับแข่งขันในตลาดโลกได้อย่างมั่นคง และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดคือ “เป็นศูนย์กลางยางพาราโลก”

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ด้านการผลิตของอุตสาหกรรมไม้ยางพาราในจังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในด้านการผลิตของอุตสาหกรรมไม้ยางพาราในจังหวัดสงขลา
3. เพื่อเสนอแนะยุทธศาสตร์การเพิ่มขีดความสามารถในการผลิตของอุตสาหกรรมไม้ยางพาราในจังหวัดสงขลา

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ทำการศึกษาความคิดเห็นในด้านสถานการณ์การผลิต สภาพปัญหา และแนวทางในการปฏิบัติเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการผลิตให้กับอุตสาหกรรมไม้ยางพาราแปรรูป โดยทำการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ

1. โรงงานอุตสาหกรรมไม้ยางพาราแปรรูปในจังหวัดสงขลา ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ระดับ
 - 1.1 ระดับผู้บริหาร โดยใช้เครื่องมือการสัมภาษณ์เชิงลึก
 - 1.2 ระดับปฏิบัติการ โดยใช้แบบสอบถาม
2. ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมไม้ยางพาราแปรรูป โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาขีดความสามารถในด้านการผลิตอุตสาหกรรมไม้ยางพาราในจังหวัดสงขลาครั้งนี้ จะก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ทำให้ทราบถึงภาพรวมของอุตสาหกรรมไม้ยางพาราแปรรูปในจังหวัดสงขลาทั้งระบบ เพื่อค้นหาแนวทางการวางแผนและการส่งเสริมอุตสาหกรรมไม้ยางพาราให้เหมาะสมกับสภาวะปัจจุบัน
2. สามารถนำผลจากการวิจัยเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดกลยุทธ์ทางการผลิต และการตลาดของผู้ประกอบการส่งออกอุตสาหกรรมไม้ยางพาราในจังหวัดสงขลา

3. ภาครัฐและเอกชนหรือผู้ที่สนใจ สามารถนำผลการวิจัยไปจัดทำแผนพัฒนาส่งเสริมอุตสาหกรรมไม้ยางพาราให้มีศักยภาพสามารถแข่งขันกับต่างประเทศและเสริมสร้างความเข้มแข็งของอุตสาหกรรม

นิยามศัพท์

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การผลิต (Production) หมายถึง กระบวนการสร้างสรรค์ก่อให้เกิดสินค้าหรือบริการ โดยใช้ปัจจัยการผลิตมารวมกันและเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดคุณค่าทางเศรษฐกิจแก่สินค้าหรือบริการ
2. บิดความสามารถในการผลิต (Production Ability) หมายถึง กระบวนการผลิตที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึง คุณภาพ , ต้นทุน และการบริหารจัดการด้านการผลิต
3. การบริหารการผลิต(Production Management) หมายถึง กระบวนการและการจัดการเกี่ยวกับการผลิตในด้านต่าง ๆ เพื่อให้การผลิตมีประสิทธิภาพ
4. ประสิทธิภาพการผลิต (Productivity) หมายถึง ผลการเปรียบเทียบระหว่างผลผลิตกับปัจจัยนำเข้า
5. อุตสาหกรรมไม้ยางพารา (Rubber Wood Industry) หมายถึง อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับไม้ยางพาราอย่างครบวงจร อุตสาหกรรมนี้ประกอบด้วยอุตสาหกรรมย่อย 3 ส่วน คือ อุตสาหกรรมต้นน้ำ อุตสาหกรรมกลางน้ำ และอุตสาหกรรมปลายน้ำ
6. อุตสาหกรรมต้นน้ำ (Primary Industry) หมายถึง อุตสาหกรรมที่เริ่มจากการปลูกสร้างสวนยางโดยเลือกพันธุ์ยางไม้เนื้อดี การโค่นต้นยางอุตสาหกรรม การเลื่อยไม้ท่อน และการขนส่งไม้ไปยังโรงเลื่อย
7. อุตสาหกรรมกลางน้ำ (Secondary Industry) หมายถึง อุตสาหกรรมที่เริ่มจากการแปรรูปไม้ท่อนให้เป็นแผ่นตามขนาดที่ต้องการ
8. อุตสาหกรรมปลายน้ำ (Tertiary Industry) หมายถึง อุตสาหกรรมที่เริ่มจากการนำไม้แปรรูปยางพาราและไม้แผ่นมาทำเป็นเฟอร์นิเจอร์ เครื่องเรือน เครื่องครัว และอื่น ๆ เพื่อส่งขายภายในและต่างประเทศ
9. โรงงานอุตสาหกรรมไม้ยางพาราแปรรูป (Factory of Rubber Wood Industry) หมายถึง โรงงานที่ดำเนินการผลิตที่เกี่ยวข้องไม้ยางพารา โดยเริ่มจากไม้ยางพาราท่อน เข้าสู่กระบวนการเลื่อยตามขนาด อัดน้ำยา และอบแห้ง พร้อมส่งให้กับโรงงานเฟอร์นิเจอร์เพื่อเป็นวัตถุดิบในการผลิตต่อไป แต่ไม่รวมถึงการตัดขนาดและการต่อจิ๊ก
10. นายไม้ คือ คนงานที่ทำหน้าที่เลื่อยไม้ยางพาราท่อนแปรรูปเป็นไม้แปรรูป